

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી
વિશ્વ તરફની ઉડાન

પંજ

અંક ૬૫ | ઓગસ્ટ ૨૦૨૨

❖ અમારો સંપર્ક અહીં કરો...

WhatsApp

<https://wa.me/916355953355>

Telegram

<https://telegram.me/pankhemagazine>

Gmail

pankhemagazine@gmail.com

❖ અમને Follow અહીં કરો...

Facebook

<https://m.facebook.com/pankhemagazine>

Instagram

<https://www.instagram.com/pankhemagazine/>

Telegram Channel

<https://t.me/pankhemagazineofficial>

Twitter

https://twitter.com/pankh_emagazine

YouTube

<https://m.youtube.com/channel/UCakmCpwf4oF2ZICI-YPIVDg>

❖ અમારા વિશે સંપૂર્ણ માહિતી અને જૂના અંકો...

Website

<https://pankhmagazine.com/>

પંખ e-magazine

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી વિશ્વ તરફની ઉડાન

● 'પંખ'ના પ્લેટફોર્મ પરથી ઓનલાઈન કે ઓફલાઈન પ્રકાશિત થતા કોઈપણ લખાણના વિચારો સર્જકના પોતાના છે. એ વિચાર સાથે ટીમ પંખના સભ્યો સહમત છે જ, એવું માની લેવું નહિ. આથી લખાણને લીધે કોઈ પણ વિવાદ ઉભો થાય તો એની જવાબદારી સંપૂર્ણપણે સર્જકની પોતાની રહેશે. 'પંખ' આમાં દરમિયાનગીરી કરવા બાધ્ય નથી.

● 'પંખ'ના પ્લેટફોર્મ પરથી ઓનલાઈન કે ઓફલાઈન કોઈ પણ પ્રકારે પ્રકાશિત સામગ્રીમાં મોટેભાગે સર્જકની પરવાનગીથી જ કૃતિ મુકવામાં આવે છે. ક્યારેક કોઈ સર્જકની પરવાનગી લીધા વગર એમની કોઈ કૃતિ કોઈપણ સ્વરૂપે મુકવામાં આવે તો એમાં અમારો એક જ શુભ આશય છે કે સર્જકના લખાણને બિરદાવવું અને ગુજરાતી ભાષા વાંચી શકતા મહત્તમ લોકો સુધી સર્જકોની કૃતિ પહોંચાડવી અને વધુને વધુ લોકોને ગુજરાતી ભાષામાં રસ લેતા કરવા.

● અમારું સ્પષ્ટપણે માનવું છે કે, કૃતિ લખાય જાય એ પછી લોકોની બની જાય છે. પણ એ સર્જક માટે સર્જકે કરેલા શ્રમને યોગ્ય શ્રેય મળે, એ માટે કૃતિની સાથે એના સાચા સર્જકનું નામ જોડાય, એ અમારો મહત્તમ પ્રયાસ રહેશે.

● અત્રે, 'પંખ' કોઈ રાજકીય, સામાજિક કે ધાર્મિક વિચારધારા પ્રત્યે પક્ષપાત કરતું નથી. તદુપરાંત, 'પંખ' બિનવ્યવસાયિક ધોરણે કામ કરે છે અને અમારા માટે આ આર્થિક ઉપાર્જનનું સાધન નથી.

● 'પંખ' સંપૂર્ણપણે સાહિત્યિક હોવાનો દાવો કરતું નથી. આથી લાક્ષણિક ગુજરાતી સાહિત્યના બધા જ નિયમો પળાય, એ જરૂરી નથી. 'પંખ' ગુજરાતી મેગેઝીન છે, ગુજરાતી ભાષાનું મેગેઝીન નથી.

યાજ્ઞિક વધાસિયા

‘પંખ’નો આ પાંસઠમો અંક છે. ફ્રન્ટ-કવરમાં ખુશનુમા વાતાવરણની મજા લેવાને બદલે એક છોકરી મોબાઈલમાં સ્ક્રીનસ્થ જોઈ શકાય છે. એવું કહેવાય છે કે, જ્યારે ફોન દોરડાં વડે બંધાયેલા હતા, ત્યારે માણસો મુક્ત હતા અને હવે ફોન મુક્ત છે એટલે માણસો બંધાઈ ગયા છે. સ્માર્ટફોન એટલું સગવડભર્યું સાધન છે કે એ ખુદ અસગવડતાનું સાધન છે. સ્માર્ટફોન માણસ કરતા વધુ સ્માર્ટ છે, કેમ કે એ માણસને જકડી રાખવા સક્ષમ છે.

આ વાત પરથી એક બીજી વાત પણ યાદ આવે છે. પહેલી નજરે એ છોકરીને જોઈને એવું લાગે કે, એ છોકરી મોબાઈલમાં ટાઇમપાસ કરી રહી છે. પણ કદાચ એવું પણ બની શકે કે, એ છોકરી મોબાઈલમાં યુટ્યુબમાં કોઈક લેક્ચર જોતી હોય અથવા કોઈ પ્રોડક્ટિવ કામ કરી રહી હોય! કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે, જ્યાં સુધી આપણને પૂરી જાણકારી ના હોય ત્યાં સુધી આપણે કોઈના વિશે જજમેન્ટલ ના બનવું જોઈએ.

બેક-કવરમાં એક નાનો ટાબરિયો એક નળિયાવાળા મકાનમાં ખાટલા પર બેસી

સંપાદકની કલમે

મોબાઇલ અને માણસ

પુસ્તકમાંથી ભણતો જોઈ શકાય છે. આવા દ્રશ્યો જોઈને ‘સર્વ શિક્ષા અભિયાન’ સાર્થક થતું દેખાય છે.

આ અંકમાં તમને વૈવિધ્યપૂર્ણ વાર્તાઓ, લેખો અને કવિતા વાંચવા મળશે, જેની મજા તમે ગરમ-ગરમ નાસ્તા અને ચા સાથે લઈ શકશો. વાંચીને કહેજો જરૂર, કે અંક કેવો લાગ્યો...

ડૉ. રંજન જોષી

જસ્ટ બે મિનિટ

એકલું

પત્નીના મૃત્યુ બાદ વિધુર બનેલા અનંતરાય જાણે સજ્જડ કર્મોની સજા ભોગવતા હતા. દીકરો-વહુ દસેક વર્ષથી નોકરીને કારણે શહેરમાં એકલા જ રહેતા. માના મૃત્યુ પછી દીકરો લઈ ગયેલો અનંતરાયને પોતાને ઘેર, પણ વહુના સ્વભાવ અને સ્વતંત્રતા સાથે અનંતરાયનો સ્વભાવ અને પરતંત્રતા મેંચ ન થયા. મહિનામાં એ પાછા પોતાને ઘેર આવી ગયા.

લાઇટબીલ ભરવા ગયેલા

અનંતરાયને આજે તડકો થોડો વધુ આકરો લાગતો હતો એટલે એમણે રિક્ષા કરી ઘેર પહોંચવાનું વિચાર્યું. રિક્ષાવાળાએ પરસેવો લૂછતાં કહ્યું, "કાકા આજે લૂ બહુ છે નહીં, દઝાડે એવી."

અનંતરાયે નિઃશ્વાસ નાંખતા કહ્યું, "હા ભાઈ, એકલું અને એક લૂ બંને બહુ દઝાડે." રિક્ષાવાળાએ સાંજે પોતે એકલો નથી બા-બાપા, વહુ-છોકરાની સાથે છે એ ખુશીમાં અડધો રોટલો વધારે ખાધો.

વિશાલ દેસાઈ

Connecting... કવિતા

ગઝલ

નકારે મને તો શરૂથી નકારે
હવે સાવ અંતે પહોંચી નકારે

ચલો એ તો મંઝિલ હતી એનું સમજ્યા
ઉતારા આ શેના ને શાથી નકારે?

તે કુંભાર છે કારીગર ખૂબ પાક્કો,
ઘણાં કોડિયાને બનાવી નકારે

પહેલાથી નક્કી કરે સ્પષ્ટ મનથી,
પછી ખોટું ઊંડું વિચારી નકારે

તને હું નકારું છું એવી જ રીતે,
તળે બેસીને કોઈ ચોટી નકારે

વિશાલ દેસાઈ

Connecting... કવિતા

ગઝલ

જે તર્કની દીવાલને પણ પાર થઈ ગયા,
તે ચાર પાંચ યાદના તહેવાર થઈ ગયા

મારા સહજ સ્વીકારનો આ ફેરફાર છે,
જે દાગ લાગતા હતા, શણગાર થઈ ગયા

જે અણબનાવ આંખને પૂરા પચ્યા નહીં,
તે દ્રશ્ય એક બંડના આધાર થઈ ગયા

મારા સ્વભાવનું મને એવું વ્યસન થયું,
આવ્યા નવા વિચાર તો, પડકાર થઈ ગયા

વચ્ચેથી વહેમના બધા પડદા હટી ગયા
પ્રશ્નો હતા બધા જ તે ઉદગાર થઈ ગયા

માટીનું એક સ્વપ્ન જે તૂટી ગયું હતું,
જેને બતાવ્યું એ બધા કુંભાર થઈ ગયા

બંસરી જોષી

(ગત અંકમાં આપણે જોયું કે ઘરઘણીનાં ગયા પછી દેવુનાં મોટા દીકરાએ મોતને વહાલું કર્યું અને તેનો નાનો દીકરો ઝેરી તાવને કારણે મૃત્યુને શરણ થયો.)

મોટા દીકરાના અકાળે મોતથી દેવુ હજી હરખુ ઉગરી નહોતી, ત્યાં કાળની બીજી થપાઠથી એનું હૈયું રૂંવે-રૂંવે આકંદ કરી રહ્યું. અગવડ ને અછતને તો હજુય પોગી વળાય, પણ આમ એક પછી એક માણસ જિંદગીમાંથી વહી જાય એ દુઃખ જીરવવું બહુ આકરૂં પડે. આમ તો દેવુ અગવડ માંહે 'ઈશ્વર ઈચ્છા બળવાન' એમ કહી મન વાળી લેતી, પણ આ વખતે એનો છેલ્લો આધાર ને છેલ્લી આશ પણ કાળના કોળિયામાં સમાણી ત્યારે એ જાણે ઈશ્વર સાથે લડી પડી.

પોતાના નાનકાનું ચેતન વગરનું પંડ ખોળામાં રાખી એ પોક મૂકી રોતી રહી. આકાશ હામુ જોતીજોતી એ આકંદ કરતી રહી.

અંતરકેડી

મનડામાં મોતી બંધાણું

ભાગ-3

“હે...ઉપરવાળા...

હે..દીનાનાથ...”

આ નામથી જ મેં તને જીવનભર હાંક મારી. તને ફૂલ ચડાવ્યા, તારી બનતી સેવા કરી, કોઈનુંય મન નો દુભવ્યું તો તું મારા કાળજે આવડા મોટા મોટા ઘા શીદને દે છે? હું કઠણ સુ એટલે મારી માથે તું આમ જ વિપત નાંખતો રહીશ? તે જેમ ઉગવી એમ હું ઊગીસુ. તારી બધી કાળમુખી થપાટો મેં જીરવી પરભુ પણ આ છેલ્લી આશ લેતા તારું કાળજું લગીરેય નો કંપ્યું મારી હાટુ....? ધણી ગ્યો... મોટકો ગ્યો... ને નાનકોય તે લઈ લીધો... બોલ હવે તું જ કહે હું ક્યાં જાઉં?”

ત્યાં તો ગામવાળાનું મોટું ટોળું દેવુની ડેલીએ આવી પૂગ્યું. બધી બાયું તો

દેવુની કફોડી હાલત જોઈ જોરજોરથી નિ:સાસા નાખવા લાગી. દેવુનું આકંઠ સૌને ઊંડે સુધી સ્પર્શી રહ્યું હતું. આખરે એક માડીએ કચકચાવીને પકડેલા પોતાના નાનકા દીકરાનાં દેહને એનાં હાથથી છોડાવ્યો ને દેવુનાં દીકરાના ક્રિયાકરમ કરવા એના દેહને ગામવાળાને સોંપ્યો. દેવુ તો સૂઘબૂઘ ખોઈ જ બેઠેલી.

પોતાના વહાલસોયા નાનકાને ચિતાએ સળગતો જોઈ દેવુ હૈયાફાટ રોયી. કંઈ કેટલીય વાર એ બેભાન થઈ. આખરે ગામવાળાઓએ દેવુનાં માવતરને એના વાવડ પહોંચાડવા કહ્યું. કારણકે હવે તો દેવુ હાવ એકલી થઈ ગઈ હતી. આંગણું સૂનું પડી ગયું તું ને ઘર માંણા વગરનું થઈ ગયું તું પણ દેવુએ એનાં માવતરની સ્થિતિ જોઈ એને કોઈ વાવડ પોગાડતા લોકોને રોકી લીધાં. દેવુનાં લગન કરાવીને દેવુનાં માબાપ તો કેદુના તીરથ પર નીકળી ગયેલા. તીરથ કરતાં માવતરને તેડાવા કરતા ઇ એકલપંડે દુ:ખને જીરવી લેશે એવું એણે મનોમન નક્કી કર્યું, પણ ગામવાળા એની હાલત જોઈ માન્યા નહીં ને વાવડ પહોંચાડવા ને ગામતરૂ કરવા નીકળી ગયા. દેવુના દુ:ખમાં ભાગ પડાવવા દેવુનાં બીજા સગાવહાલા ત્યાં લગ ખબર મળતાં આવવા લાગ્યા પણ બાર દી' દેવુ હારે રયા પછી તો સૌને

ખેતર ને ઢોર હોય એટલે સૌ કોઈ ધીરે ધીરે પોતપોતાના ગામ પાછા વળ્યા.

બારમે દિવસે દેવુનાં માવતરને ગામેથી ખબર મળ્યા કે દેવુનાં માવતર તીરથ પર જ પરલોક સિધાવી ગયા. ઈશ્વર જાણે દેવુને કઈ કસોટીના નિંભાડામાં તાપતો હતો? દેવુને બસ એક પછી એકની મોતનાં કારમા વાવડ જ મળતાં રહ્યાં.

પોતાની બેનપણી ગંગુ પણ વાવડ મળતા દેવુને દિલાસો દેવા પહોંચી. દેવુને લઈ દઈને બસ એ એક જ સ્વજન જેવી હતી. ઇ થોડાં દી' એની હારે રહી પણ એનેય પોતાના ગામ, પોતાના ઢોરઢાંખર અને છોકરાછૈયા હારુ પાછા વળવું પડ્યું. દેવુ ગંગુને ભેટી ખૂબ રડી. ભારે હૈયે બેય નોખા પડયા.

હંધાય વયા ગયા અને આજે દેવુ ઘરમાં સાવ એકલી પડી. પ્રેતની માફક એ ઘરમાં આમતેમ હાલતી હતી. ફળિયામાં પહોંચી ને ડેલીએ નજર પડી. પરણીને આવી ત્યારે થાપા પાડેલા હાથ ડેલીએ હજી હતા. કેવું રૂડું ઘર હતું? કેવી રૂડી ઘરશાળ હતી? ખેતર હતા, છોકરાવ હતા. ફળિયાના એક એક ખૂણે એને છોકરાવનું બાળપણ દેખાણું. ખેતરેથી હડી કાઢતી એ રોજ ઘરમાં આવતી પણ કેમ જાણે આજે

ઓરડા ભણી પગ નહોતા મંડાતા.
ઘરવાળા અને છોકરાવ વગરનું ઘર એને
જાણે ખાવા દોડતું. દેવુ કાળની થપાટોથી
સોંસરવી ભાંગી ગઈ. ઊંડે ઊંડે એ દુઃખમાં
સરતી રહી ને એક દી' એક નબળી ઘડીએ
એનેય પોતાનો દેહ પાડી દેવાનો અજુગતો
નિર્ણય કરી લીધો. એ તો ગામના પાદરે
જતા રેલના પાટા પર ચાલવા માંડી

હમણાં રેલ આવે ને એ કચડાઈ મરે ને
આ દુઃખભરી જિંદગીનો અહીં જ અંત
આવી જાય એમ વિચાર કરતી એ તો
દોડી. પૂરપાટ દોડતી રેલ આવી...
દેવુ પણ રેલની સામી ધારે દોડવા માંડી.
ત્યાં તો.....

(વધુ આવતા અંકે)

તેજલ શાહ

કોફી હોય કે માહિતી - જમાનો ઈન્સ્ટન્ટનો છે. એક ક્લિકમાં આપવું ને એક ક્લિકમાં પામવું. આ જવર ઈન્સ્ટાગ્રામ પર રોજે રોજનો હોબાળો મચાવે, ખરું ને? નવયુગમાં મોબાઇલને ઈન્ટરનેટનો સથવારો મળ્યો એટલે સમાચાર, આત્મશ્લાઘા, અવનવા પ્રયોગો પગપેસારો કરે. વિના વિલંબે બધું એકને બદલે અનેકને પહોંચતું હોય ત્યાં કાગડોળે રાહ જોવાનો લ્હાવો ગયો. મનમાં હળવેથી પ્રશ્ન પાંગરે, “શું સ્વજનના હૈયે હજુય પહેલાં જેવી પત્રલાલસા ધબકતી હશે?”

ચંદુલાલ સેલારકાએ પોતાના વાર્તા સંગ્રહ ‘સથવારો’માં આ જ વિચારને કંડાર્યો છે. જોકે સાહિત્યિક દ્રષ્ટિએ આ લખાણ ‘વાત’ કહેવાય કે ‘વાર્તા’, એ ચર્ચાનો વિષય છે. લેખક પોતે પ્રસ્તાવનામાં લખે છે, “એક સંસ્કૃત સુભાષિતમાં કહેવાયું છે તેમ -

શૈલે શૈલે ન માણિક્યમ મૌક્તિકમ ન ગજે
ગજે,

સાધવો ન હી સર્વત્ર ચંદનમ ન વને વને.

વાર્તા-સેતુ

પત્રલાલસા

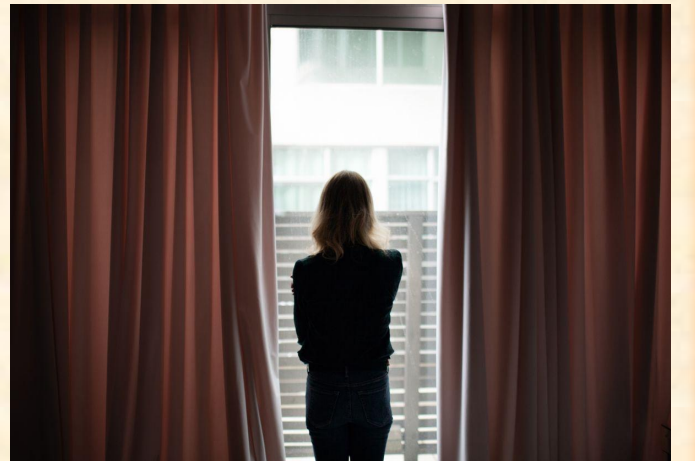
દરેક વનમાં ચંદન મળતું નથી, દરેક પર્વતમાંથી મણિ પ્રાપ્ત થતું નથી, દરેક હાથીના માથા પર મોતી હોતું નથી કે દરેક મનુષ્ય પાસેથી સાધુપણાની જેમ આશા રખાતી નથી તેમ દરેક લેખક ઉત્તમ કલાકૃતિ જ નીપજાવશે એવી અપેક્ષા હોવા છતાં આશા રાખી શકાતી નથી. સૌ, સૌને મળેલી નિસર્ગદત્ત શક્તિથી કાર્ય કરે છે. અત્રે રજૂ કરેલ કથાઓ કલાત્મક નવલિકાની કસોટીએ સફળ ન નીવડે તો પણ જીવનની કેટલીક ક્ષણોને જીવંત બનાવી શકાતી હોય, વાચકની આંખ કે હૈયુ ભીનું કર્યાનો એકરાર કરાવી શકતી હોય તો લખ્યું સાર્થક ગણીશ.” લેખક પોતે નિખાલસતાથી કબૂલે પછી આપણે પણ ‘પત્રલાલસા’ તરફ વળી જવું જોઈએ.

ટપાલી આવીને ચાલ્યો ગયો. સુકન્યા બારીમાંથી જોઈ રહી હતી. ટપાલી પ્રવેશ્યો ત્યારથી એનું હૈયું ઘડક ઘડક થઈ રહ્યું હતું. મોટા મકાનમાં બે વિંગ હતી. પહેલા 'એ' વિંગમાં ટપાલી જાય. ત્રણ માળાના ચાર બ્લોકની ટપાલ આપે પછી એ, 'બી' વિંગમાં આવે. પહેલા માળના પગથિયાં ટપાલી ચડતો હોય તેનો અવાજ સુકન્યા ઓળખી જાય. બીજે માળે એમના ફ્લેટ પાસે ટપાલીના પગલાનો અવાજ સંભળાય એટલે એ બારણાની પાછળ આવીને ઊભી રહે. હમણાં બારણું ખખડશે, ડોરબેલ વાગશે, 'પોસ્ટમેન' એવો શબ્દ ઉચ્ચારશે. એવી કંઈક અપેક્ષાથી એ સહજ રોમાંચ અનુભવતી, કંઈક અપેક્ષાથી ફફડતી હોય અને કંઈ ન બને. ટપાલીના પગલાં પાછા ફરી જતા સંભળાય. ત્રીજા માળે પગથિયાં ચઢાતા સંભળાય એટલે સુકન્યાનો ઉશ્કેરાટ શિથિલ પડવા લાગે. શરીરમાં નિરાશાનું એક લખલખું આવી જાય. ગળું સુકાવા લાગે. હમણાં રડી પડશે કે શું? - રડી જ પડે.

આવું કેટલાય બધા દિવસોથી થાય છે. પ્રિયતમ સર્વેશને પત્ર લખ્યો હતો. તારીખ પણ બરાબર યાદ હતી. પહેલી સપ્ટેમ્બર ૧૯૯૫, એમ લખ્યું હતું તે બરાબર યાદ છે. પછી તો હંમેશની ગડમથલ. સંબોધન શી રીતે લખવું? કંઈક

નવું, કંઈક જુદી રીતે, કંઈક સિમ્બોલિક. પણ એ વાત કંઈક લખવાની ન હોય. એ મુંબઈમાં એની સખીને ત્યાં પહેલ વહેલી મળી ત્યારે જ તેને એ ગમી ગયો. એની વાત કરવાથી કળાથી. સુકન્યા જીતાઈ ગઈ. સર્વેશનો દેખાવ, ટોલ એન્ડ હેન્ડસમ અને પાછો ડાર્ક, નહીં નહીં, ગોરો ગોરો હતો.

સર્વેશથી એ એકલી જ અંજાઈ ગઈ હતી એવું ક્યાં હતું? ત્યાં હાજર બાકીની છોકરીઓની પણ એ જ હાલત હતી. એમ તો એ પણ કંઈ કમ ન હતી. સાગના સોટા જેવો દેહ, ગૌર ત્વચા લાંબા કાળા નિતંબ સુધી પહોંચતા કેશ અને શુભ શ્વેત દંતાવલી. હસે ત્યારે ટીવી એક્ટ્રેસ રેણુકા શહાણેની જેમ એનો આખો ચહેરો સ્મિતથી ભરાઈ જાય બે-એકવાર એણે સર્વેશને પણ પડતો મુકેલો. ત્યારે સર્વેશને રીચલાઈઝ થયેલું અને એ દોડતો એની પાસે આવેલો. "સુકું, કેમ મળતી નથી?" એવું કહીને તેણે તેનો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો. પોતાનો હાથ પાછો ખેંચી લેતા આડું જોઈને એણે

કહ્યું હતું, "મળવાવાળીઓની તમારે ક્યાં ખોટ છે?"

"તો એમ વાત છે. સ્ત્રી સહજ ઈર્ષ્યા!"

"તમને શું ખબર પડે? એ ભાવ કે અભાવ અનુભવવા તો સ્ત્રી તરીકે જન્મવું પડે." સુકન્યા રોષપૂર્વક અને રોફપૂર્વક બોલી ગઈ. સર્વેશે એકદમ ભોળો ભદ્ર ચહેરો કર્યો અને સુકન્યા હસી પડી. ગુસ્સો, રોષ, અકળામણ બધું ઊડી ગયું. સર્વેશે તેનો આવેશપૂર્વક હાથ પકડી લીધો અને એ તક ઝડપી લીધી. એક તસતસતું ચુંબન એના હોઠ પર લઈ લીધું. સુકન્યા સડક થઈ ગઈ. પાછળ હટી ગઈ. એને પણ ગમ્યું જ હતું. એના હોઠ, એની આંખો. અરે એનું સમગ્ર અસ્તિત્વ હસું હસું થઈ રહ્યું હતું. સર્વેશે કહેલું, "સુકન્યા હું ખરેખર તને પ્રેમ કરું છું." અને જે ભાવમાં, જે ટોનમાં, જે રીતે આ શબ્દો બોલાયા તેથી તેને ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે એ શબ્દો સાચા હતા. તેમાં છળ નહોતું, બનાવટ નહોતી. હૃદયમાંથી સીધા જ નીકળેલા એ શબ્દો હતા. પ્રેમનો એકરાર હતો પ્રેમીનો ભીનો ભીનો ઉદ્ગાર હતો!

પછી તો થોડા દિવસો જિંદગીના સુવર્ણમય રસભીનાં મોહક દિવસો હતા. પછી સર્વેશ રાજકોટ ચાલ્યો ગયો.

"મને પત્ર લખીશ ને?" સુકન્યાએ ગામડાની કોઈ જૂની પેઢીની છોકરીની જેમ પૂછેલું.

"છદ, પ્રેમપત્ર? યુ આર મોડર્ન ગર્લ. હવે તો સીધો ફોન પર જ પ્રેમાલાપ. થાય રોજ સવાર સાંજ ફોન કરીશ બસ."

"ના. મને ફોન પરની વાતથી સંતોષ ન થાય જે કહેવું હોય તે પત્રમાં કહેવાથી જ મને સંતોષ થાય."

"ઓકે, પણ મને લખતા નથી આવડતું. તું લખજે, હું જવાબ આપીશ, આવડશે તેવો આપીશ, પણ એક જ શરતે."

"શી શરત વળી?"

"તું પત્ર લખે તેનો જ જવાબ લખીશ. મારી જાતે પહેલ નહીં કરું. કબુલ છે? સર્વેશે કહેલું."

"કબુલ. સુકન્યાએ કહેલું.

અને સર્વેશ ગયો. પહોંચીને એણે ફોન પણ કર્યો. થોડીવાર તો એવું જ લાગ્યું જાણે તેઓ જુદા જ પડ્યા નથી. સર્વેશ સામે જ બેઠો છે. પછી વાત પૂરી થઈ. લાઈન કટ થઈ ગઈ. હૈયું ભર્યું ભર્યું હતું. કહેવાનું ઘણું હતું. બધું બોલી શકાય નહીં એટલે જ તો એ તરત પત્ર લખવા બેસી ગઈ. લાંબો લાંબો પત્ર લખ્યો. પહેલો જ પ્રેમપત્ર!

એ વાતને દસેક દિવસ થયા. ના, ના. આજે તો ૧૨મી સપ્ટેમ્બર. બાર બાર દિવસના વહાણાં વાયા. હજી જવાબ ન આવ્યો અને સર્વે છે કહ્યું હતું કે એ પહેલ

નહીં કરે. સુકન્યાનો પત્ર મળશે તો જ એ આવડે એવો જવાબ લખશે. એનો ફોન આવે પણ પત્રની વાત એ ઉચ્ચારે જ નહીં. હું શું કામ પૂછું? પત્ર મળશે તો જવાબ લખશે.

સામાન્ય રીતે તો પત્ર મળી જવો જોઈતો હતો, તો પત્ર પહોંચ્યો કેમ નહીં? કે પત્ર પહોંચ્યો હોય છતાં સર્વેશના હાથમાં જ

ન આવ્યો હોય તો? જોકે એવું કોણ કરે? સર્વેશ પર અવિશ્વાસ મૂકવાનું કારણ પણ નથી તો પછી.....? છેવટે સુકન્યા એનો અહં બાજુ પર મૂકી, ખુલ્લા મને સર્વેશ જોડે વાત કરે તો આપણને પણ કાગળના સગડ મળે! ખરું ને? તમને શું લાગે છે?

આપના પ્રતિભાવ tejnikalme@gmail.com પર મોકલી શકશો.

અરિષ્ટા દીપક પંડ્યા

ગયા અંકમાં આપણે જોયું કે....

સત્સંગ દરમિયાન મૃગાને જીવનની એક નવી દિશા અને નવો વિચાર મળે છે, મૌલિન હૃદયથી સારો માણસ છે, એવી પ્રતીતિ થાય છે. પ્રસંગને લીધે મૃગા અનાયાસે કુટુંબમાં ભળી જાય છે. એને શૈલાની લગ્નજીવનની તકલીફ સમજાતી નથી. એકદમ સ્વસ્થ લાગતા જીવનમાં એવું શું હશે કે શૈલા પતિગૃહથી દૂર દૂર ભાગે છે. મૃગા મોડી સાંજે નાગરાજન્ ને મૌલિન સામે ગુસ્સે થતો જોઈને ચિંતામાં પડી જાય છે. હવે વાંચો આગળ..

પ્રકરણ : ૧૪ : મઝધારની મૂંઝવણ

અંધારી રાતે ટમટમતા તારાના પ્રકાશે કપાઈ રહેલી સફરમાં દરિયો ઠણ-મશ્કરી કરવા બેસે, ત્યારે તોફાન તો હૈયે ઊઠે. એવી અવસ્થામાં મૃગા અને શૈલા પ્રસંગની ઝાકઝમાળથી દૂર ઊભાં રહ્યાં. પાર્કિંગમાં આછું-આછું અજવાળું હતું. મૃગા અને શૈલાની નજર અવાજ આવતો હતો

લઘુ-નવલ

તડકા ભીનાં મૃગજળ

એ દિશામાં ખેંચાઈ. મૃગાનો અવાજ સૂકાઈ ગયો અને શૈલાનો ડર બેવડાઈ ગયો. એણે મૃગાના હાથ પર પોતાના આંગળાની ભીંસ વધારી. એમણે કાન માંડ્યા,

"બોસ, તમને ધમકી આપવાની એની હિંમત? ખોખરો કરી નાંખીએ?"

"શટ અપ! માઈન્ડ ચોર બિઝનેસ! આ મચ્છરીયાને તો ચપટીમાં રગદોળી કાઢીશ!"

"સાંભળ્યું છે કે એ પાર્ટી બદલે છે."

"તો ડરવાનું? થાય એ કરી લેવા દે!"

ત્યાં મૌલિનનાં બીજા માણસો દોડતા આવી લાગ્યા. મૃગાને એ વાતોનાં સાક્ષી બનવા કરતા તે વખતે ત્યાંથી નીકળી જવું જ ઠીક લાગ્યું.

મૃગા અને શૈલાએ હાથ પકડીને પાર્કિંગ છોડ્યું, ડરને લીધે બંનેની ચાલમાં ઝડપ આવી ગઈ. નિ:શબ્દ બની બંને મૃગાના રૂમ સુધી પહોંચ્યા ને મૃગાએ તો અંદરથી રૂમનું બારણું બંધ કરી દીધું. બંને એકબીજા સામે એવી રીતે જોઈ રહ્યા કે જાણે કોઈ બીજા વિશ્વમાં આંટો મારી આવ્યા ન હોય!

"આ તો ગુંડાગીરી જેવું નથી? જાનનું જોખમ થઈ જાય એવું રાજકારણ મૌલિનને કેમ ગમે છે? કોઈ સજ્જન વ્યક્તિની બીજી બાજુ આવી પણ હોતી હશે?" મૃગા વિચારોને પ્રગટ કરવા લાગી. શૈલા કંઈ બોલ્યા વગર એનો હાથ પકડીને ઊભી રહી. એ પણ આઘાતમાં સરી ગઈ હતી.

મૃગાએ મનની અકળામણ ખોલી.

"શૈલા, હું નક્કી કરીને આવી હતી કે આવા પથ્થર જેવા હૃદયના પુરુષ જોડે તો છૂટાછેડા જ લઈ લઈશ! પણ અહીં આવીને એની પારુમા પ્રત્યેની કાળજી અને એની કડકાઈ પાછળ પણ મને પ્રેમની ઝલક દેખાઈ તો મારું મન બદલાઈ ગયું. પણ કોણ જાણે આજે પાછી પહેલા જેવી મથામણ થાય છે."

શૈલા મૌન હતી. એ ઢગલો થઈને બેસી પડી. આંખોથી જાણે ભૂતકાળ

ઉખેડ્યા કરતી હોય એમ છત તરફ તાકી રહી હતી. હોઠ ભીંસાઈ ગયા હતાં. ચહેરા પર ફાટી પડેલા જ્વાળામુખીના લાવાની લાલાશ આવી ગઈ. એની લાલ આંખોમાં થોડાં આંસુ જરાક ડોકાયા. અચાનક શૈલા સીધી લાકડી જેવી થઈ ગઈ. મૃગા ગભરાઈને બારણું ખોલવા લાગી. બારણું ખૂલતાં જ સામે મૌલિન ઊભો હતો, એવી રીતે જાણે પંદર મિનિટ પહેલા કંઈ બન્યું જ નહોતું. ડરેલી મૃગાએ મૌલિનનો હાથ પકડી લીધો.

"મૌલિન, જો તો.. શૈલાને શું થઈ ગયું? એ બોલતી નથી, હલતી નથી ને આંખો..."

મૌલિને હાથ વડે કાગળથી પંખો નાંખ્યો અને ઝડપથી જગમાંથી પાણી છાંટ્યું. પાણીની છાલક વાગતાં જ શૈલા સ્વસ્થ થઈ. એ મૌલિનને જોઈને ગભરાઈને બેઠી થઈ ગઈ. મૌલિને એને હાથથી જ ઈશારો કરીને આરામ કરવા કહ્યું.

"બહુ ચિંતા કરે છે કે શું, શૈલા? મૃગા, શૈલાને આરામ કરવા દેજે. થાકી ગઈ હશે. તું એની સાથે રહે. આજે હું ઉપરના માળે મારી ઓફિસના કાઉચ પર સૂઈ જઈશ."

"ગેસ્ટરૂમમાં આરામથી સૂઈ જા ને!"
મૃગાએ ધીરેથી કહ્યું.

"ત્યાં કાકા-કાકીને ઉતારો આપ્યો છે ને! ઓફિસમાં બધી વ્યવસ્થા છે જ ડોન્ટ વરી!"

મૌલિને એમ જ અવાજ દબાવીને જવાબ આપ્યો. રૂમની બહાર મૃગાએ એને આંતર્યો.

"થેન્ક્સ મૌલિન. તું ઠીક છે ને? ક્યારનો દેખાતો નહોતો તે હું તને શોધવા આવી હતી.. તું.. "

"મૃગા, અમારે આવું રોજનું થયું. તારે ચિંતા નહિ કરવાની."

પોતે પાર્કિંગમાં આવી હતી એ મૌલિનને કેવી રીતે ખબર પડી?! - મૃગા અટકી પણ ચિંતા ઉછળીને બહાર આવી.

"કદાચ નાગરાજન્ હતો ને? એ જ પેલી જૂની માથાફટ કરતો હતો? સોરી મૌલિન, પણ મેં કોઈ દિવસ નીતિવિરુદ્ધ કામ નથી કર્યું. રૂપિયાની હેરફેર.. નો વે.. એટલે તો એ.."

"એ વાત હવે જુની થઈ ગઈ. થઈ ગયું એ થઈ ગયું. મૃગા, મને પણ ખૂબ ગુસ્સો આવ્યો હતો તારા પર! પણ તને ઠીક લાગ્યું એ કર્યું, હવે પડશે એવા દેવાશે. એ હલકટ નાગરાજન્ દગો કરશે એ તો નહિ જ ચલાવી લઉં. હું પહોંચી

વળીશ બધાંને. ચિંતા ન કર."

"સંભાળજે..." મૃગાના અવાજમાં ચિંતા હતી. મૃગાએ લીધેલી કાળજીથી મૌલિનનાં મનમાં જૂનાં સંબંધોનો રોમાંચ ફરી તરવરી ઊઠ્યો.

"મૃગા, શૈલાનું પણ ધ્યાન રાખજે. ગુડ નાઈટ."

"ગુડ નાઈટ."

જવાબ આપીને પણ મૃગા બારણે જ ઊભી વિચારતી રહી.

' આ મૌલિનને સમજવામાં મેં ભૂલ કરી હતી.'

શૈલાનાં ડૂસકાંનાં અવાજે એ પાછળ ફરી.

"ડોન્ટ કાય સ્વીટહાર્ટ. શું થયું?"

"સોરી મૃગા... હું તારી તકલીફમાં વધારો કરવા આવી. "

"શું કહે છે? જરાય નહિ. તું થોડી ભારે પડવાની? એમ કહે કેટલા વખતે સાથે રહેવા મળ્યું? થેન્ક્સ ટુ યુ."

"હું ભાગી છું મૃગા. મારું એસ્કેપ છે તારા ઘરે આવવું. પણ શું કરું સહન નહોતું થતું."

"શું થયું? મને માંડીને વાત કર તો.."

"વાત જાહેર ન કરી શકાય એવી છે પણ મારે કોઈ સહારો જોઈએ છે."

"આમ કોકડું જ ગૂંચવ્યા કરીશ? કંઈ સમજાય એવું કહે."

"મેં હજુ સુધી કોઈને નથી કહ્યું."

"આડીઅવળી વાત વગર કહે જોઉં?"

મૃગાએ ચિંતામાં અવાજ ઊંચો કર્યો. શૈલા ધૂસકે ધૂસકે રડી પડી. મૃગા એનાં માથે હાથ ફેરવતી રહી.

"આ શું થઈ ગયું છે શૈલા તને? કેમ બોલતી નથી. કયો સ્ટ્રેસ છે? તે દિવસે તું કહેતી હતી એ તો નહિ? જીજાજીની વાત છે? તારી સાથે ઝઘડો કર્યો છે?"

"ના ના.. ઝઘડો નહિ.. વધારે પ્રેમ કરે છે એ સમસ્યા છે. વધારે અને રોજરોજ."

"હું સમજી નહિ. એમાં શું તકલીફ?"

"મૃગા, તું મારી વાત નહિ સમજી શકે."

"શૈલા, ચોખ્ખું કહે કે શું તકલીફ છે. જ્યારે મારી સમજમાં કોઈ વાત ન આવે તો હું ગુસ્સે થઈ જાવ છું."

"હું કહું કેવી રીતે એ પ્રશ્ન છે. તારા જીજુ બહુ પઝેસિવ છે. એટલું જ નહિ હું થાકી ગઈ હોઉં અને એને 'ના' પાડું તો હાથ

ઉપાડી લે છે. રોજ સંધ્યા થાય ને મારી બીક હાજર થઈ જાય છે એ અંધારિયા અત્યાચારથી. જ્યાં પ્રેમ, લાગણી, હાવભાવ નથી, પણ બસ, એક ક'દિ ન સંતોષાતી લાલસા! પ્રેમ નહિ પણ પાશવીપણાંનો અનુભવ! ઉબાઈ જવાય એવો અધિકારનો અતિરેક! કેમ જીવવું!"

શૈલાની અશ્રુઓની ધાર જોઈ મૃગાને સમજણ ન પડી કે શું કરવું. સ્વસ્થ થઈ શૈલાનો હાથ હાથમાં લઈ મૃગાએ બોલવાનું શરૂ કર્યું.

"શૈલા, દુઃખી કેમ થવાનું? આ આપણી પોતાની જિંદગી છે, સુખી થવું એ આપણો અધિકાર છે."

"પણ હું લગ્નનાં પવિત્ર બંધને જોડાઈ છું એની અવગણના કેવી રીતે કરું? મારાં પિયરિયાંને નીચાંજોણું થાય ને મારી આર્યા.. એનો વિચાર કરું તો એમ થાય છે કે ગમે તે દુઃખ આવશે એ સહન કરી લઈશ પણ એને ઊની આંચ નહિ આવવા દઉં."

"આ જ મોટી તકલીફ છે. સતી બનવું છે બધાંને! અરે જાત જ ન હોય તો તમે જીવનમાં કરશો શું? મનથી સ્વસ્થ નહિ હો તો કોને મદદરૂપ થશો? તારી દીકરી તારા જેવી ઢીલી થઈને તારી જેમ જ દુઃખ વેઠે એવું કરવું છે? કે પછી એને માનસિક અસર પડે ને પૃથ્થરદિલ થાય એ

ચાલશે? 'વહુએ વગોવ્યાં મોટાં ખોરડાં' - જેવી વાતો જુનવાણી થઈ. આ જમાનામાં દરેક વ્યક્તિએ પોતે જ પોતાની જવાબદારી લઈને શારીરિક અને માનસિક રીતે સ્વસ્થ થવાનું છે. શું આ છે આપણાં સમાજનું સ્ત્રી સશક્તિકરણ કે સ્ત્રી સમાનતા?"

"મૃગા! શું કહે છે તું!"

"શૈલા, હું જે કહું છું એ સાવ સાચી વાત છે. હજુ પણ મોડું નથી થયું. એક કદમ આગળ મૂક. આ સંસારથી કે કોઈ પુરુષથી દબાઈને નહિ જીવવાનું બીક છોડ! દુર્ગા બન! શક્તિ બન!"

મૃગા અવિરત બોલતી જ જતી હતી. એની આંખમાંથી નીકળતાં આંસુ, જાણે મા દુર્ગાના ચરણે ધરાવાતાં વિનવણીનાં પુષ્પ હતાં. શૈલાને 'મા'ની પ્રેરણા આંખમાં વસી ને અંતે શાંત પડી.

"મૃગા મને લાગે છે કે હું ફરી મા બનવાની છું. એ વખતે કોઈ અત્યાચાર થાય તો મારા બાળકને નુકસાન થશે. એની ચિંતામાં જ હું અહીં આવી ગઈ છું."

"વ્હોટ? જે માણસ તારા પર જુલમ કરે છે એનું બાળક તું રહેવા દઈશ?"

"બાળકની મા તો હું છું ને?"

"બી પ્રેક્ટિકલ, યુ ફૂલ! હું તો કંઈક બીજું જ વિચારતી હતી."

"અત્યારે તો મને બસ મનની શાંતિ જોઈએ છે. પાશવીપણાંથી છૂટવું છે. છતાં કોઈ સંઘર્ષ સહન કરવાની મારી તૈયારી નથી!"

"શાંતિ એમ નહિ મળે તને ખબર છે? સંઘર્ષ કરવો જ પડશે. તારે મજબૂત થવું જ પડશે. કાલે આપણે તારો પ્રેગ્નન્સી ટેસ્ટ કરાવી દઈશું. પછી આપણે શું કરવું એ નક્કી કરીએ."

શૈલા મૃગાને વળગી પડી. આજની રાત એક નિર્ણયની આડે હતી. મૃગા ફરી વિચારતી રહી, પતિપણું જતાવતો પતિ સારો? કે પતિ તરીકે બધી જવાબદારી નિભાવીને પણ હક્ક ન જતાવતો પતિ સારો? રડી રડીને શૈલાની સૂજી ગયેલી આંખો નિદ્રાથી મિંચાવા લાગી. શૈલાનો હાથ અનાયાસે એનાં પેટ પર જ રહી ગયો હતો.

મૃગાને એના વિચારો ઉંઘવા નહોતા દેતા.

'શૈલાની ફૂમમાં કોઈ બીજા પાંગરતું હશે? બીજા પ્રેમનું હોય કે પાશવતાનું, એ તો પાંગરશે. પણ આ વાતાવરણમાં એને આવકારો આપવો કે નહિ? શૈલા આ બીજા ઉછેરે તો ફરી એના પતિ જોડે રહી શકશે? શૈલાની જગ્યાએ પોતે હોત તો શું કરત? મૃગા અને શૈલાની મઝધારની મૂઝવણ એમને કઈ દિશામાં દોરી જશે?

(વધુ આવતા અંકે...)

ચિનુ મોદી

પાત્રો: અધિકાર, જીન

દ્રશ્ય ૧

[સ્થળ: સ્ટેજ પર પ્રકાશ થાય છે. અધિકાર ખુરશી પર બેઠેલો છે. બૂટની દોરી છોડવા સહેજ નીચો નમે છે, પણ તરત ટફાર ઊભો રહી ત્રણ તાળી પાડે છે એટલે મોટા ટેબલ પાછળથી જ એક સફેદ, ચિત્રિત ચહેરાવાળો, પણ ડરામણો જીન ઊભો થાય છે. અને અધિકાર પાસે આવી ગરદન ઝુકાવી, વિનીત સ્વરમાં બોલે છે.]

જીન: હુકમ, માલિક.

અધિકાર: મારા બૂટની દોરી છોડ.

(જીન દોરી છોડવા કેડેથી નમે છે એટલે)

અધિકાર: પહેલાં ઊભો થા... ટફાર. આમ ગરદન ઝુકાવીને નહીં,

જીન: (ગરદન ઝુકાવી) જેવો હુકમ, માલિક,

(પછી ગરદન ટફાર કરી ઊભો રહે છે.)

અધિકાર: તું જીન છે - જીન. અલ્લાઉદ્દીનના ચિરાગથી પેદા થતા જીનથી

REWINDING...

હુકમ, માલિક

પણ ઊંચા પ્રકારનો - આલા દરજ્જાનો - એ ખબર છે? (જીન ચૂપ રહે છે.)

જીન: જેવો હુકમ, માલિક.

(જીન નીચે બેસી બૂટની દોરી છોડવાનું શરૂ કરે છે એને અધવચ્ચે અટકાવી.)

અધિકાર: છોડેલી દોરી ફરી બાંધી દે....

જીન: જેવા હુકમ, માલિક,

(જીન દોરી ફરી બાંધવા માંડે છે એટલે)

અધિકાર: (જીનને ખભેથી પકડી ઊભો કરી હચમચાવી નાખતાં)

તારામાં અને મારા નોકર કોદરમાં કોઈ ફેર ખરો કે નહીં? તું તો સાવ કોદરની જેમ વર્તે છે. મને આ બિલકુલ પસંદ નથી.... દોરી બાંધવાનું બંધ કર..

(17) - ઓગસ્ટ-૨૦૨૨ | www.pankhmagazine.com

(જીન ગરદન ઝુકાવી ચૂપચાપ ઊભો રહી જાય છે.)

અધિકાર: (એને બાવડેથી ઝાલી, આગળ લાવતાં) તને ખબર છે, હું નાનો હતો ત્યારથી તને મેળવવા...પણ જવા દે... તને કશું નહીં સમજાય... અહીંથી ટળ... (જીન ચાલવા માંડે છે)

અધિકાર: (રાડ પાડીને) નહીં! અહીં ઊભો રહે. આ...મ નહિ, ઊભો ના રહીશ - બેસી જા, નહિ, બેસીશ નહિ - તું.... (માંથુ ખંજવાળતાં) આ ખુરશી ખસેડ...ખસેડ નહિ, પછાડ.... નહિ.... ગુલાબ લાવ...ગુલાબ નહિ ગુલાબજાંબુ લાવ.....અથવા.. તું જા... મારી આંખો પાસેથી દીસતો રહે..... જા...

જીન: જેવો હુકમ, માલિક..

(જીન ટેબલ તરફ જવા માંડે છે એટલે)

અધિકાર: અહીં આવે અને એક વાત સમજ... તું જીન છે. સફેદ જીન... જીન આવે છે ત્યારે કેવો ખડખડ હસતો હોય છે.... તું તો હસતો પણ નથી... તને હસતાં આવડતું જ નથી? હસ કહું છું... આવું માંદું નહીં... જીન જેવું... ભયાનક...અષ્ટાઢના આકાશમાં પાણી ભરેલા કાળાં કાળાં ડિબાંગ વાદળ એકબીજાં સાથે અથડાય અને જે અવાજ થાય એવા ભયાનક અવાજમાં હસ.... જોરથી... ગુફાઓ ધૂજી ઊઠે એવું... પહાડ પડી જાય એવું....

(જીન અહાસ્ય કરે છે. અધિકાર રાજી)

અધિકાર: બરાબર આવું જ.... પણ, હવે બંધ કરે હસવાનું.... બિલકુલ બંધ...

(જીન હાસ્ય સમેટી લે છે - ક્ષણાર્ધમાં જ.)

અધિકાર: હવે જ્યારે જ્યારે તું મારી પાસે પ્રકટ થાય અને મારી આંખો પાસેથી અદૃશ્ય થાય ત્યારે પણ આમ જ હસજે..... હા... હા... હા....(જીન ચૂપ છે.)

અધિકાર: (પોતાનું હાસ્ય સમેટી) તને એ ખબર છે ને કે હું ત્રણ તાળી પાડું એની સાથેનું પ્રગટ થાય છે? (જીન ચૂપ રહે છે.)

અધિકાર: તને સાલ્લા કશું જ સમજાતું નથી સિવાય કે હુકમ..... (જીન જાય છે - ટેબલ પાછળ બેસતાં પહેલાં જોરથી અહાસ્ય કરે છે....હા...હા...હા...હા... જીન અદૃશ્ય થાય છે એટલે)

અધિકાર: ((જીનના હાસ્ય પડઘા પાડતાં) હા...હા...હા.....(થોડી વાર ખુરશીમાં બેસે છે. બૂટ જમીન પર લયબદ્ધ રીતે પછાડે છે. બૂટ પર અચાનક ધ્યાન જતાં)

અધિકાર: ચાઇનિઝ... વરસોની મારી ઇચ્છા હતી... ચાઇનિઝ શૂઝ લેવા છે... પણ... છેક ક્લકત્તા ગયો, શૂઝની દુકાનમાં પહોંચ્યો... ગમતાં શૂઝ કઢાવ્યો... બરાબર આવી પણ રહ્યા ને કિંમત પૂછી તો...અને ગમતા શૂઝ

ખરીદી શકાયાં નહોતા... જ્યારે આ જીનને હુકમ કર્યો તો ક્ષણના સોમા ભાગમાં ચાઇનિઝ શૂઝ હાજર.... પણ આ શૂઝ પહેરવાના મળ્યા ત્યારે એ પહેરી બાર ક્યાંય જવા ના મળે.... આ ઓરડામાં જ પહેરી કરવામાં લિજ્જત શી? સાલ્લું (કંટાળો આવતાં બગાસું ખાય છે...ચપટી વગાડતાં વગાડતાં કંઈક વિચાર આવતાં ત્રણ તાળી પાડે છે એટલે અદ્દહાસ્ય સાથે જીન હાજર થાય છે અને અધિકાર પાસે આવી, ગરદન ઝુકાવી ઊભો રહે છે.)

જીન: હુકમ, માલિક.....

અધિકાર: આ બગાસું આવે છે એ નથી જોતો? (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: તારામાં કોદર જેટલીયે સૂઝ નથી. લાવ...યા...કડક કમ સકર લિપ્ટન...

જીન: જેવો હુકમ, માલિક (ટેબલ સુધી જઈ...અદ્દહાસ્ય સાથે વિદાય થઈ... થોડી વારે હાથમાં કપરકાબી સાથે) પુન: દેખાય છે...અદ્દહાસ્ય અને પછી પાસે આવી, અધિકારને કપરકાબી ધરે છે.)

અધિકાર: (હાથમાં કપરકાબી લેતાં) વાહ... અને હવે તું જા.... ના, ના, અહીં જ ઊભો રહે. યા પીશ? (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: એક રકાબી... (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: (છેડાઈને) યા પી... મારો

હુકમ છે. (જીન અધિકારના હાથમાંથી કપરકાબી લઈ, યા પી જાય છે.)

અધિકાર: હવે કેવી યા પી લીધી? યા પૂરેપૂરી પીધી છે ને? મારા હાથમાં કપરકાબી મૂક...

(ખાલી કપરકાબી જીન અધિકારના હાથમાં મૂકે છે એને જોતાં) હં... એકેએક ટીપું મારો વા'લો પી ગયો છે ને....(થોડી વારે) લો, આ ખાલી કપરકાબી મારે શું ફોડવાં છે? અને બીજી યા લઈ આવ.

જીન: જેવો હુકમ, માલિક.....

(જીન જાય છે - અદ્દહાસ્ય કરીને અદ્દશ્ય થાય છે. - યા અને અદ્દહાસ્ય સાથે પુન: પ્રકટ થાય છે - અધિકારને યા આપે છે.)

અધિકાર: થેંક યૂ, મિસ્ટર જીન, થેંક યૂ, આપ હવે જઈ શકો છો... (જીન ઊભો રહે છે)

અધિકાર: કેમ થોયા જેમ ઊભો છે? (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: નવું નવું છેને એટલે સાલ્લું યાદ નથી રહેતું કે મારો હુકમ થાય નહિ ત્યાં સુધી તું જઈ શકે નહિ... મારી ઇચ્છા મુજબ નહિ, હુકમ મુજબ કરવા તું બંધાયેલો છે.... નહિ? સાડું, સાડું, મને યા પીવા દઈશ નિરાંતે? (જીન ચૂપચાપ ઊભો રહે છે.)

અધિકાર: (યા પીતાં પીતાં) યા ફક્કડ

થઈ છે.... (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: (મોટેથી) હું કહું છું કે યા
ફક્કડ થઈ છે.... (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: (વધુ મોટેથી-છેડાઈને) તું
બહેરો છે, અલ્યા? હું તારાં વખાણ કરું છું એય
તને નથી

સંભળાતું? (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: લે, આ કપ લઈ જા... (જીન
અધિકારના હાથમાં રકાબી રહેવા દઈ, ખાલી
કપ લઈ લે છે અને)

જીન: જેવો હુકમ, માલિક. (જીન કપ
લઈ ચાલવા માંડે છે એટલે)

અધિકાર: આ રકાબી કોના માટે રાખી?
આ રકાબી દેખાતી નથી? (જીન લગભગ
ટેબલ સુધી પહોંચી ગયેલો છે અને
અટકાવતાં)

અધિકાર: કહું છું આ રકાબી પણ લઈ
જા...

(જીન તરત પાછો ફરી, રકાબી લઈ)

જીન: જેવો હુકમ, માલિક....

(જીન જાય છે - અદૃશ્ય સાથે અદૃશ્ય
થાય છે.)

અધિકાર: હવે શું કરું? યા પણ પિવાઈ
ગઈ... પહેલાં તો કેટલો ત્રાસ પડતો'તો.
ઓફિસેથી થાક્યોપાક્યો ઘેર આવું. બૂટની

દોરી છોડવાનાય હોશ ના હોય અને મારે જાતે
પ્રાઈમસ સળગાવવો પડે... યા મુકવી પડે...
અને બપોરેતપોરે બિલ્લી દૂધ પી ગઈ હોય
તો પાછા દોઢ ગાઉ દૂર દૂધ લેવા જવું પડે...
હવે તો ત્રણ તાળી ને જીન હાજર... હુકમ
કરીએ કે યા એટલે યા હાજર... સાથે
ભાવનગરી ગાંઠિયા કહીએ તો અસ્સલ
ભાવનગરી ગાંઠિયા હાજર કરે....(થોડી વારના
મૌન બાદ) હવે તો ઓફિસ પણ નહિ... ક્યાંય
બહાર જવાનું પણ નહિ.... કોઈને મળવાનું
પણ નહિ... આ ચાર દીવાલો વચ્ચે આ સફેદ
ને મારે માટે સ્વર્ગ ખડું કર્યું છે, સ્વર્ગ... આંખ
મીંચકારતાં) અને આમ પણ ગમ્મત માટેય
આ કંઈ ખોટો નથી...લાવ અને ફરી બોલાવું.

(અધિકાર ત્રણ તાળી પાડે છે. અદૃશ્ય
સાથે જીન હાજર થાય છે. ગરદન ઝુકાવી
ઊભો રહી)

જીન: હુકમ, માલિક.

અધિકાર: નૃત્ય.... નૃત્ય કર....

(જીન સાવ યંત્રવત, લગભગ ઠેકડા
મારતો હોય એવા પ્રકારનું નૃત્ય કરે છે.)

અધિકાર: આ શું ઠેકડા મારે છે? (જીન
નાચ્યા કરે છે.)

અધિકાર: અરે, ઓ મૂરખ, આ નૃત્ય
કહેવાય? આ તો દારૂ પાચેલા વાંદરા જેવું શું
ફૂદ ફૂદ કરે છે. - આવું નહિ, આવું

નહિ...જરાક સુંદર...લલિત પ્રકારનું નૃત્ય બતાવ... મારો હુકમ છે.

(જીન ઠેકડા મારવાનું મૂકી દઈ, નિર્જીવ પણ લલિત પ્રકારની અંગભંગિમાઓ કરતો હોય છે.)

અધિકાર: હવે સાથે કાંઈ ગાઈશ? (જીન વગસાંભળ્યે શબ્દવત્ નૃત્ય કર્યા કરે છે.)

અધિકાર: કોઈ શુંગારી ચીજ ગા... પાન ખાય સૈયા હમારે ગા.... મારો હુકમ છે.

(જીન “પાન ખાય સૈયા હમારે” એવું કશુંક ગાતો હોય છે... આ બીભત્સ દૃશ્ય પર અધિકાર ખડખડાટ હસતો હોય છે અને લાઇટ ઓફ થાય છે.)

દ્રશ્ય ૨

(લાઇટ ઓન થાય છે ત્યારે અધિકાર કંઈક અંશે પ્રૌઢ થયેલો લાગે છે. એ ચાઇનિઝ શૂઝ જાતે પહેરે છે, દોરી બાંધતાં બાંધતાં અટકી જાય છે. પગમાંથી બૂટ કાઢી નાખે છે!)

અધિકાર: (બૂટની દોરી પકડી બૂટને ઊંચે સુધી લઈ આવી) આ ચાઇનિઝ શૂઝ... સરસ પણ શા કામના? ઘરની આ ચાર દીવાલો વચ્ચે જ એને પહેરી પહેરીને ફરવાનો પણ કંટાળો આવે છે. (શૂઝને) તમને નથી આવતો, હૈ? (બંને બૂટને દોરીથી હલાવતાં) ડોસાજી, ડગરાજી - ચાલો. (બુટ ફેંકી દે છે - ટીંગાટોળી કરીને.) (થોડી વાર

પહેલાં બૂટને જોઈ રહે છે - પછી સહેજ કંટાળો આવતાં (એક બૂટને ઊંચકીને) કાલની રમત... ગઈ કાલની એની એ રમત... આજે પણ કરી રમવી પડશે. સમય પસાર કરવા કોઈ બહાનાં તો શોધવાં જ પડે ને - (પકડેલા બૂટને એક ભીત તરફ લઈ જતાં) ચલો ડોસા, તમને રસ પડે એવી એક સાથે ઓળખાણ કરાવું... મિસ વોલ. આ મિસ્ટર શું છે.

ચાઇનાના છે અને મિસ્ટર શું, આ મિસ વોલ, મારાં વરસોનાં ફેન્ડ છે...ફેન્ડ! આઈ હેઇટ... ઓલ ઓફ ધેમ...એન્ડ આઈ હેઇટ યુ ટ્રે, મિસ્ટર શૂ! (એમ કહીને પકડેલા બૂટને દીવાલ પર જોરથી ફંગોળે છે - સહેજ વાર રોકાઈ) બૂટ ફેંક્યાથી દીવાલ ઘટતી નથી મિસ્ટર અધિકાર.

(અધિકાર ઉશ્કેરાટ ઓછો થતાં સાવ હતોત્સાહ અનુભવે એ રીતે નિરાશ પગલે આમતેમ ફરતો હોય છે. કશુંક સૂઝતાં એ ત્રણ નાળી બહુ શિધિલ હાથથી હળવેથી પાડે છે. અદૃહાસ્ય સાથે સફેદ જાન હાજર થાય છે. અદૃહાસ્યથી અધિકાર ધૂજે છે, જીન નજીક આવી, ગરદન ઝુકાવી ઊભો રહે છે અને-)

જીન: હુકમ, માલિક-

અધિકાર: (ધૂજતાં ધૂજતાં) ભાઈ, આટલું મોટેથી શું કામ હસે છે? (જીન શૂન્યવત)

અધિકાર: તારા રોજના આ પડછંદ

અહાસ્યથી હું મૂળસમેતથી કંપી ગયો છું. હવે તો કદાચ પડું પડું થઈ ગયો છું. (જીન શૂન્યવત્)

અને તને મારી દથા પણ આવતી નથી? કોઈ પથરા સાથે આટલો સમય હું રહ્યો હોને તોપણ પથરો પીગળ્યો હોત, પણ તું? (જીન શૂન્યવત્)

સાલ્લા, હું બકતો નથી. બોલું છું. સંભળાય છે તને?

હું બોલું છું, બોલું.... (જીન શૂન્યવત)

મારા હુકમ સિવાય તને કશું જ સંભળાતું નથી?...કશું જ સમજાતું નથી....ઉફ... (જીન શૂન્યવત)

તો હવે મારો હુકમ સાંભળ. (જીન શૂન્યવત)

મારો હુકમ છે કે મારી સાથે તું વાત કરે...

(જીન એકદમ અધિકાર પાસે જઈ, હાથમાં હાથ લેતાં)

જીન: કેમ છો? મઝામાં છો? શું ચાલે છે હમણાં? આજકાલ હવામાન બહુ ખરાબ છે, નહિ? પણ શું થાય? ચાલો, આવજો....ટા....ટા....બાય, બાય, ગુડ નાઇટ. (જીન સહેજ ફરી, પાછો સન્મુખ થઈ ચૂપચાપ ઊભો રહી જાય છે.)

અધિકાર: આમ બનાવટી રીતે નહીં...

સહેજ સારી રીતે... હૃદયના ભાવથી...પ્લીઝ, મારી સાથે તું સરસ રીતે, ઉમળકાથી વાત કર, મારી સાથે આવતાં પહેલાં તેં કરેલી શરતનું હું પાલન નથી કરતો? અને છતાં તું આમ મારાથી આઘો આઘો કેમ રહે છે? તે આવતાં પહેલાં શરત મૂકી હતી કે તું મારા ઘરમાં આવે એટલે બીજા કોઈ માણસને મારે ઘરમાં નહિ આવવા દેવાનો. છેલ્લાં વીસ-વીસ વરસથી આ ઘરમાં તારા આવ્યા પછી કોઈને મેં પગ મૂકવા દીધો છે ખરો? (જીન શૂન્યવત)

પણ, ખરું કહું દોસ્ત, આ બંધ ઓરડામાં.... દુઃખ કહેવાથી ક્યારે ઓછું થાય છે? પણ તું મારાં સુખ દુઃખમાં કેમ સામેલ થતો નથી? મારાં સુખ, મારા દુઃખની વાત હું તને કહું છું ત્યારે અત્યારે ઊભો છે એમ પથ્થરવત્ ઊભો રહે છે- નિષ્પલક આંખે, ભાવહીન ચહેરે, ઝુકાવેલી ગરદન સાથે... (જીન પાસે જઈ) તને ક્યારેય વાત કરવાની ઇચ્છા નથી થતી? મારા કોઈ હુકમનો અનાદર કરવાનું મન નથી થતું? ક્યારેય તને મારી કોઈ વાતથી આનંદ નથી આવતો? ગુસ્સો નથી ચડતો? હું અને તું આ આવડા મોટા બંધ ઓરડામાં એકલા છીએ - વરસોથી તને એનો કંટાળો નથી આવતો? (લગભગ ૨૬મસ થઈને) તને કહું છું - આ બધું તને કહું છું - તને - તને સંભળાય છે? (થોડી વાર પછી ગુસ્સે થઈને) સાલ્લા, તને હુકમની જ (22) - ઓગસ્ટ-૨૦૨૨ | www.pankhmagazine.com

ભાષા સમજાય છે અને મારે તને... (ટકાર થવા પ્રયત્ન કરતાં) મારા ગળામાં શોષ પડે છે - પાણી લાવ.

જીન: જેવો હુકમ, માલિક.

(જીન અકૃહાસ્ય સાથે અદૃશ્ય થઈ, પાણીના પ્યાલા સાથે પાછો આવતાં ફરી અકૃહાસ્ય કરે છે - ધ્રુજતા હાથે અધિકાર પાણીનો પ્યાલો લે છે - યંત્રવત્ પાણી પી જીનને પ્યાલો પાછો આપે છે. જીન પ્યાલો લઈ ઊભો રહે છે.)

અધિકાર: પ્યાલો અંદર મૂકી આવ.

(અકૃહાસ્ય સાથે જીન પ્યાલો મૂકી, પાછો આવતાં પુનઃ અકૃહાસ્ય કરે છે. અધિકાર પાસે આવી, ગરદન ઝુકાવી ઊભો રહે છે.)

અધિકાર: તું કેમ પાછો આવ્યો જા. (જીન જવા માંડે છે એટલે) આજે મારે તારું કામ છે, સાદુંસીધું નહિ, મોટું કામ છે. (થોડાક મૌન પછી) પૂછ તો ખરો કે કયું મોટું કામ છે? ઊભો રહે. (જીન ઊભો રહી જાય છે)

(જીન શૂન્યવત)

સાલ્લા, મારી સાથે વાત કર - મારો હુકમ છે.

જીન: (યંત્રવત્) કેમ છો? મજામાં છો? શું ચાલે છે હમણાં આજકાલ હવામાં,

અધિકાર: સ્ટોપ ઇટ

(જીન બોલતાં બંધ થઈ જાય છે એટલે)

તું મારી સાથે આમ જ વર્તવાનો હોય તો... તો હું આજે આ બંધ બારણું ખોલી કોઈને પણ ઘરમાં બોલાવીશ એની સાથે વાત કરીશ - સાલ્લું, વીસ-વીસ વરસથી કોઈએ મારી સાથે ઉમળકાથી વાત નથી કરી- એ તે કેમ ચાલે?

(દોડીને બંધ બારણું ખોલી નાખે છે - બારણે જઈ)

અધિકાર: બચુ, અહીં આવ તો... અહીં આવ તો...(આઠેક વર્ષનો નાનો છોકરો બારણા બહાર આવી ઊભો રહે છે) આવ, બેટા, આવ. અંદર આવ. તને ચોકલેટ આપું.... (છોકરો ડરતો ડરતો અંદર પ્રવેશે છે. એ પ્રવેશે છે એની સાથે જ જીન ચીલઝડપે દરવાજો બંધ કરી આવેલા છોકરા પર તૂટી પડે છે - અને ઊંચકીને મોટા ટેબલ પાછળ લઈ જાય છે અને અધિકાર આ બધું વિહ્વળ આંખે જોયા કરતો હોય છે - છોકરાની મરણચીસ સંભળાય છે. એની સાથે કેળ પર કુહાડો પડ્યો હોય એમ અધિકાર ફસડાઈ પડે છે - અંગે લકવો પડતી વખતે જે પ્રકારે શરીર ખેંચાય એમ અધિકારનું શરીર ખેંચાય છે અને આ દૃશ્ય પૂરું થાય છે.)

દ્રશ્ય ૩

(પ્રકાશ થાય છે, ત્યારે અતિશય વૃદ્ધ એવો

અધિકાર પથારીમાં સૂતેલો છે.)

અધિકાર: (થોડુંક ખાંસતાં) પા...ણી.....
મને પાણી આપો.

(કોઈ આવતું નથી.)

ઓ હું મરી ચાલ્યો રે... મારા ગળામાં
શોષ પડે છે (ખાંસતાં ખાંસતાં) આ ખાંસી...
(સહેજ બેઠા થવાનો પ્રયત્ન કરે છે; ઢળી પડે
છે - થોડી વાર મૌન) જીન ક્યાં ગયો? એ
ચાલ્યો ગયો? હા...શા! (સહેજ વાર આંખો
મીંચી રાખે છે) પણ મારો દવાનો સમય થયો
છે.... દ.... વા...

(કોઈ આવતું નથી.)

ત્રણ તાળી પાડું? (જમણો હાથ
ઊંચકવા અધિકાર પ્રયત્ન કરે છે, હાથ
ઊંચકાતો નથી. હાથ પડી જાય છે.) અરેરે,
મને આ રોગ ક્યાં થયો? લકવો ક્યાંથી
પડ્યો? મારું આખું જમણું અંગ ઝલાઈ ગયું
છે... પણ... ના... નહિ... પા...ણી..... (ઝનુન
સાથે સમગ્ર શક્તિથી ડાબો હાથ ઊંચકે છે
અને અટકી જાય છે.) ના, ના. આ ત્રીજી
તાળી પાડીશ તો પે...લો... હાજર થશે... હુકમ
માગશે... નહિ, મારે એનાથી છૂટવું છે - કોઈ
રીતેય છૂટવું છે (થોડી વાર અટકીને) પણ,
આમ ને આમ તો હું મરી જઈશ. અડધા અંગે
લકવો પડ્યો છે ને... દવા વગર... પાણી
વગર... પણ કાંઈ નહિ... આ જીન મારે ન
જોઈએ- આ કો..ણ... મને ત્રીજી તાળી પાડવા

મજબૂર કરે છે? કો.....ણ...? કો.....ણ..... છે
એ? મારા ડાબા હાથને કોણ જમણા હાથ
તરફ ધકેલે છે? કોણ છે એ? કોણ છે? નથી
મારે તાળી પાડવી... ત્રીજી તાળી નથી જ
પાડવી. પણ ઓહ...

(આખા દૃશ્યમાં અધિકારનો ટેપ કરેલો અવાજ
જ રજૂ કરવો.)

(અધિકાર ડાબા હાથને રોકવા સખત મહેનત
કરતો હોય છે - અને છતાં ડાબો હાથ જમણા
હાથ ભણી નમતો જાય છે - અટકાવે છે.
આથી, અધિકાર પરસેવે રેબઝેબ થઈ જાય
છે. આ સંઘર્ષમાં અધિકાર હાંફી જાય છે -
થાકી જાય છે અને અતિશય સ્ટ્રેઇનને કારણે
મૃત્યુ પામે છે અને મૃત્યુ પામતાંની સાથે જ
ડાબો હાથ જમણા હાથ પર આવી પડે છે
અને ત્રીજી તાળી વાગે છે એની સાથે જ
ટેબલ પાછળથી અદૃહાસ્ય સાથે જીન બહાર
આવી મરેલા અધિકાર પાસે માથું ઝુકાવી
ઊભો રહે છે.)

જીન: હુકમ, માલિક,

(અને આ શબ્દોના પડઘાઓ સાથે પડદો પડે
છે.)

વિવેક યુડાસમા

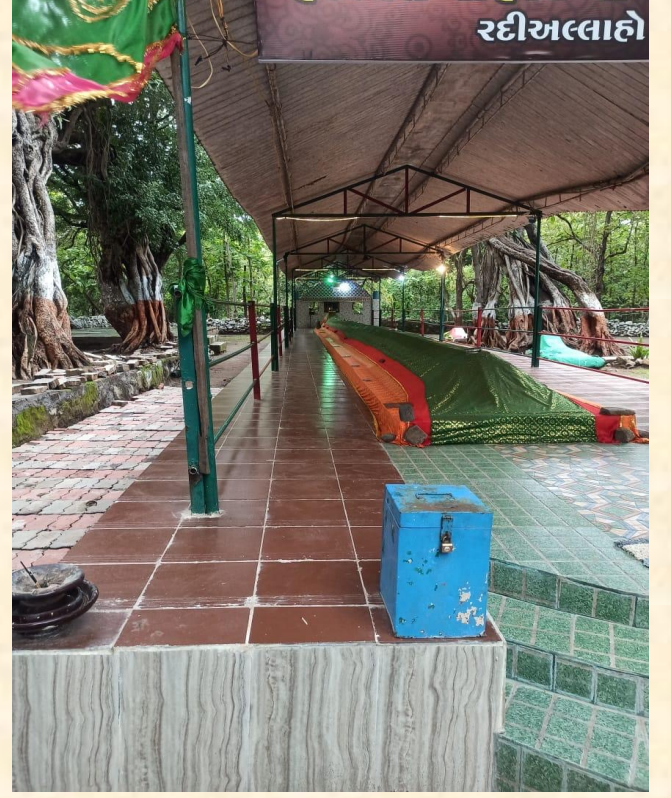
ગિરનારના જંગલની મધ્યમાં આવેલો કાશ્મીરી બાપુનો આશ્રમ પ્રકૃતિના સૌંદર્ય સાથે આધ્યાત્મિક અનુભૂતિ કરાવે છે. ભવનાથ તળેટીમાં આવેલા લંબે હનુમાન સામેના રસ્તેથી કાશ્મીરી બાપુના આશ્રમે જઈ શકાય છે. આ ઉપરાંત ગુરુ ગોરક્ષનાથ આશ્રમની સામેના ડોમમાંથી પણ ત્યાં પહોંચી શકાય છે.

લંબે હનુમાનની સામેના રસ્તેથી કાશ્મીરી બાપુની જગ્યાએ જઈએ તો સૌથી પહેલા નાનકડું માલધારીઓનું 70 જેટલા ઘરનું ગામ આવે. ત્યાંથી પસાર થઈ બીજી તરફ પહોંચો ત્યાંથી જંગલ શરૂ થાય. અહીંયા સુધી તમે ફોરહિલર લઈને આવી શકો છો. બાકી ટુહિલર લઈને બહુ આરામથી છેક આશ્રમ સુધી જઈ શકાય છે. સાચી વાત કરું તો, પગપાળા જવાની જે મજા છે, એ વ્હિકલ લઈને ના આવે!

શરૂઆતમાં ખુલ્લુ મસ્ત મેદાન છે. ત્યાંથી જંગલની શરૂઆત થાય. ચારેબાજ ઘનઘોર વનરાજી. એમાંય ચોમાસાની

જર્ની ઓફ જૂનાગઢ

કાશ્મીરી બાપુની જગ્યા

ઋતુમાં તો માહોલ ગજજબનો જામે. ત્યાંથી થોડું ચાલીએ એટલે એક નદી આવે. ત્યાં નાનકડો ચેકડેમ પણ છે. વરસાદ પડતો હોય ત્યારે લોકો અહીં ન્હાવા આવતા હોય છે. મેદાન તો લોકો માટે 'પિકનિક સ્પોટ' પણ છે. જંગલમાં પ્રકૃતિના અફાટ સૌંદર્ય વચ્ચે ભોજનનો લાભ કો'કવાર જ મળતો હોય છે. જૂનાગઢના લોકો ખાસ કરીને પિકનિક મનાવવા અહીં આવતા પણ હોય છે.

હવે ત્યાંથી જેમ જેમ આગળ જઈએ

એમ જંગલ વિસ્તાર વધતો જાય. પશુ-પક્ષીઓના અવાજ આવે અને ઝરણાંના વહેતા પાણીનો અવાજ આવે. આ ઝરણું કાશ્મીરી બાપુની જગ્યા સુધી કેડીની સાથે જ રહે છે. તેને લીધે આ યાત્રાનો આનંદ બમણો થઈ જાય છે. ઘણી બધી જગ્યા એવી છે કે જ્યાં ફોટોગ્રાફી સરસ થઈ શકે છે.

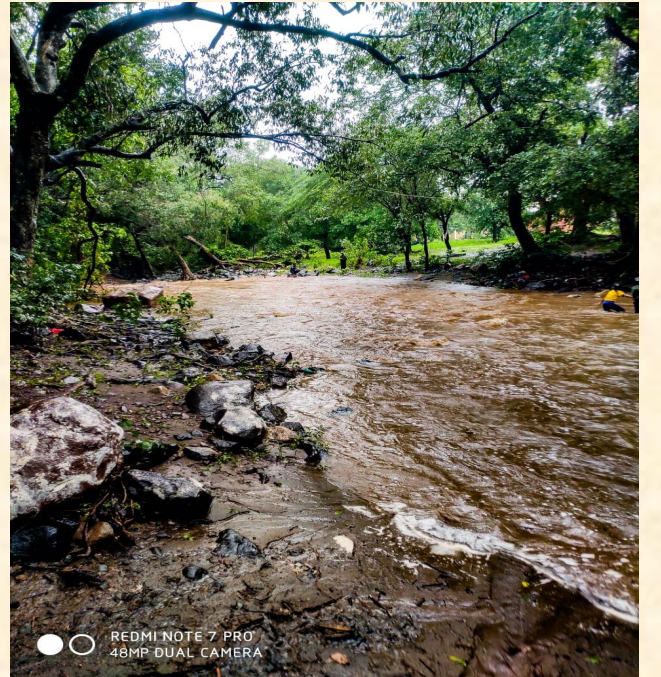
ઘનઘોર જંગલમાં જેમ જેમ આગળ વધો તેમ તેમ રસ્તો સાંકળો થતો જાય અને ઠંડક વધે. હા, ઉનાળાની ઋતુમાં ગરમીનો પાર નથી હોતો, પરંતુ ચોમાસામાં અને શિયાળામાં તો ખૂબ મજા આવે. જંગલના રસ્તા, નદીઓ, પંખીઓનો કલરવ અને પદયાત્રિકો! આ મજા અદ્ભુત છે.

આ રસ્તે આગળ વધીએ એટલે સોનરેખ નદી આવે. ચોમાસાની ઋતુમાં આ રસ્તાનો ઉપયોગ ન કરવો જોઈએ. કારણ કે ત્યારે નદીનું પાણી ખૂબ પ્રચંડ પ્રવાહમાં વહેતું હોય છે. આ રસ્તે આગળ વધીએ ત્યાં જ અસાયબા પીરની જગ્યા આવે છે. અસાયબા પીર ‘બાવનહાથ પીર’ તરીકે પણ જાણીતા છે. કારણ કે તેમની મજાર બાવન હાથ જેટલી લાંબી છે. હા, તમે બરાબર વાંચ્યું છે. બાવન હાથ જેટલી લાંબી મજાર!

ચારે બાજુથી પ્રકૃતિથી ઘેરાયેલી આ

જગ્યા ખરેખર ખૂબ સરસ છે. કુદરતે અહીં છુટ્ટા હાથે સુંદરતા બક્ષી છે. અહીંથી તે જ રસ્તે આગળ વધવાનું. આ રસ્તે ખૂબ જ વૃક્ષો છે એટલે ખોવાઈ જવાની બીક રહે છે. વળી, આ રસ્તો ખૂબ જ સાંકળો છે. માત્ર એક માણસ જઈ શકે અને સામેથી એક માણસ આવી શકે તેટલી સાંકળી કેડી છે. તેમાંય ચોમાસામાં તો જાણે આ રસ્તો ગાયબ જ થઈ જાય છે. ઝાડી-ઝાંખરા વધી ગયા હોવાથી તમને એવું લાગે કે આ કોઈ રસ્તો જ નથી. આ રસ્તે અડધો કલાક જેવું ચાલો એટલે ચેકડેમ આવે. ત્યાંથી આગળ વધીએ એટલે આ રસ્તો મેઈન રસ્તામાં ભળી જાય છે.

મહાશિવરાત્રિના મેળા વખતે અને ગિરનારની લીલી પરિક્રમા વખતે અઢળક લોકો અહીં દર્શનાર્થે જતા હોય છે. વળી,

વાર-તહેવારે રુદ્રીપાઠ, લઘુરુદ્ર વગેરે જેવા હવનનું આયોજન પણ કરવામાં આવે છે. હજુ ગયા વર્ષે જ કાશ્મીરી બાપુ પરમાત્મામાં લીન થઈ ગયા, પરંતુ માતાજી હજુ ત્યાં હાજર છે. લોકો આ જગ્યાની મુલાકાત લઈને ધન્યતા અનુભવે છે.

કાશ્મીરી બાપુના આશ્રમમાં ધૂસતાં જ ડાબી બાજુ ખોડિયાર માતાજીનું મંદિર છે. ત્યાંથી ઉપર જઈએ તો ચાની પ્રસાદી આપવામાં આવે છે. ત્યાંથી આગળ દાતારેશ્વર મહાદેવનું મંદિર છે. એવું કહેવામાં આવે છે કે, કાશ્મીરી બાપુને જમિયલશા દાતાર પર અતૂટ ભરોસો હતો. તેથી જ તેમણે અહીંના શિવલિંગને દાતારેશ્વર મહાદેવ નામ આપ્યું હતું. આ મહાદેવના મંદિરની બરાબર સામે કાર્તિકેય સ્વામીનું મંદિર પણ છે.

ત્યાંથી આગળ વધતા કાશ્મીરી

બાપુની સમાધિ છે અને તેની બરાબર બાજુમાં જ બાપુની પ્રતિમા પણ મૂકવામાં આવી છે. તેની સામે સાધ્વીજી બેઠાં હોય છે. તેમના દર્શન કરીને આગળ વધીએ ત્યાં ભોજન પ્રસાદી આપવામાં આવે છે. અહીંનો એક નિયમ છે કે, જે કોઈ વ્યક્તિ આવે તેમને અચૂક ભોજન કરાવવામાં આવે છે. કોઈને પ્રસાદ લીધા વગર જવા દેવામાં આવતા નથી.

સાંજની આરતીની વાત કરું તો, અહીં જેવી આરતી કદાચ અન્ય કોઈ જગ્યાએ નહીં થતી હોય. એકબાજુ ઢોલ-નગારાનો અવાજ અને ઝાલર રણઝણતી હોય. અદ્ભુત માહોલ બની જતો હોય છે. રુવાંટા ઊભા કરી નાંખે તેવો અનુભવ મને થયો છે. જૂનાગઢ જવાનું થાય તો એકવાર આ જગ્યાની મુલાકાત લેવી જ જોઈએ.

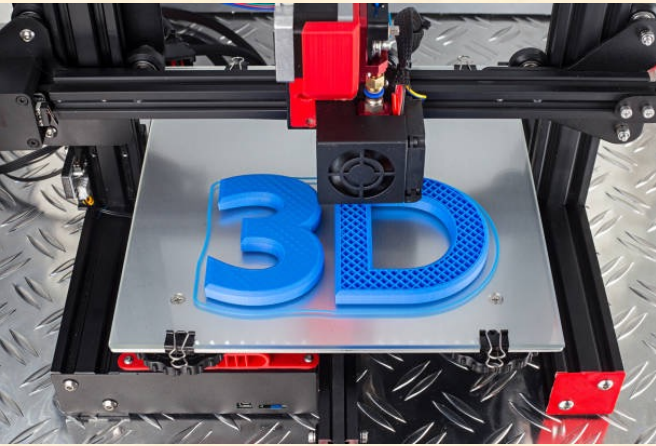

કશ્યપ જોષી

3D પ્રિન્ટિંગ - વિચારોથી વાસ્તવિકતા તરફ

આજના જીવનમાં લોકો પોતાની સર્જનાત્મકતાને બહાર લાવવા માટે ભગીરથ પ્રયત્નો કરતા હોય છે અને અલગ અલગ માધ્યમથી તેને પ્રદર્શિત કરતા હોય છે. આવી સર્જનાત્મકતા નવા વિચારો અને સમાજ કલ્યાણ તરફ દોરી જાય છે અને લોકોની મદદ કરવાનો ઉપદેશ સફળ થાય છે. 3D પ્રિન્ટિંગ એવી જ એક ટેકનોલોજી છે. વિશ્વના પ્રથમ વ્યવસાયિક 3D પ્રિન્ટરનો આવિષ્કાર ૧૯૮૬માં ચાર્લ્સ હલ નામના વૈજ્ઞાનિકે કર્યો હતો (તેમને પોતાની પેટન્ટ ગ્રાન્ટ કરાવી હતી.).

3D પ્રિન્ટિંગ ૨૧મી સદીની સૌથી વધુ ક્રાંતિકારી ટેકનોલોજી છે અને આ તકનીકથી ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રે અપાર સહુલિયત પ્રાપ્ત થઈ

છે. આ ટેકનોલોજીની મદદથી આપણે જે વિચારીએ તે 3D પ્રિન્ટ કરી શકીએ છીએ, જેમાં 3D - પ્રિન્ટેડ ભોજન, 3D - પ્રિન્ટેડ મનુષ્યના અંગો અને કોઈ યંત્રના ભાગ વગેરે જેવી વસ્તુઓનો સમાવેશ થાય છે.

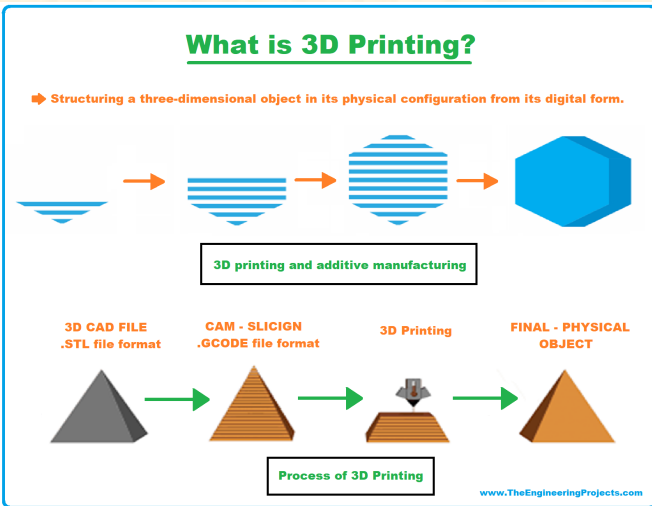
હવે 3D પ્રિન્ટિંગ વિશે એટલી બધી પ્રશંસા સાંભળ્યા પછી એક પ્રશ્ન તો થાય જ છે કે આ ટેકનોલોજી કામ કઈ રીતે કરતી હશે? તે પહેલા 3D પ્રિન્ટિંગનો અર્થ સરખી રીતે સમજવો ખૂબ જ જરૂરી છે જેને કોઈ ત્રિપરિમાણ્વિય વસ્તુ ડિજિટલ માધ્યમમાંથી ભૌતિક માધ્યમમાં રૂપાંતર કરવા દ્વારા વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે. કોઈ પણ વસ્તુ અથવા વિચાર 3D પ્રિન્ટ કરવા માટે સૌપ્રથમ આપણે તેને કોઈ કોમ્પ્યુટર સોફ્ટવેરમાં આકાર આપવો પડે છે. Fusion 360, FreeCAD, Blender, વગેરે જેવા સોફ્ટવેર દ્વારા આપણે ત્રિપરિમાણ્વિય વસ્તુને ડિજિટલ માધ્યમમાં આકાર આપી શકીએ છીએ. એક વાર વસ્તુ સોફ્ટવેરમાં બનાવી લીધા પછી તે ફાઈલ સેવ કરવાની રહે છે જે .STL એક્સ્ટેન્શનથી સંગ્રહી શકાય છે.

આ ફાઇલને .GCODE એક્સ્ટેન્શનમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે છે અને તેમાં G-CODE નામની પ્રોગ્રામિંગ ભાષાનો ઉપયોગ કરીને 3D - પ્રિન્ટિંગ મશીન દ્વારા કઈ રીતે કાર્ય પર પડવું તેની માહિતી આપવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે માહિતીમાં g - અને m- કમાન્ડ હોય છે જે મશીન પર લાગેલા જંગમ ભાગનું કોઈ ચોક્કસ જગ્યા પરનું પ્રચલન નક્કી કરે છે. પછી 3D પ્રિન્ટર દ્વારા તે ફાઇલનો ઉપયોગ કરીને જોતી વસ્તુ પ્રિન્ટ કરવામાં આવે છે અને વસ્તુ પ્રિન્ટ થયા બાદ કાળજીથી તેનો યોગ્ય જગ્યાએ

(Stereolithography) અને PolyJet જેવી તકનીકનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત પણ ઘણી બધી તકનીક અસ્તિત્વ ધરાવે છે, પરંતુ દર્શાવેલ તકનીક પ્રચલિત તથા પુષ્કળ પ્રમાણમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે. હાલના સમયમાં સામાન્ય વસ્તુ 3D પ્રિન્ટ કરવા માટે FDMની રીત ખૂબ જ પ્રચલિત છે.

FDM (Fused Deposition Modeling):

લગભગ મોટાભાગના સ્થળ પર આ રીતનો ઉપયોગ કરી અને 3D પ્રિન્ટિંગ કરવામાં આવે છે. આ રીત સર્વ સામાન્ય છે અને બધી જગ્યા પર ઉપલબ્ધ પણ છે. કાર્ય પદ્ધતિની વાત કરવામાં આવે તો તે એક પ્રચલન કરી શકતા રોબોટ પર લગાડવામાં આવેલ hot glue gun જેવું હોય છે જેને આધાર આપવામાં આવે છે અને નીચે વસ્તુને 3D પ્રિન્ટ કરવા માટે એક પાત્રને ગોઠવવામાં આવે છે. વસ્તુને આકાર આપવા માટે એક સોલિડ મટીરીયલનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, જે ફિલામેન્ટ તરીકે જાણીતો છે. તેને રોબોટના એક ભાગથી અંદર પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. ગરમ નોઝલનાં ઉપયોગ દ્વારા ફિલામેન્ટને પીગાળી, જે વસ્તુ પ્રિન્ટ કરવાની છે અને પ્રિન્ટ કર્યા પછી તે ચોક્કસ થરને ફૂલિંગ ફેન દ્વારા ઠંડુ કરવામાં આવે છે. તેને અલગ - અલગ થર બનાવી અને પ્રિન્ટ કરવામાં

ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

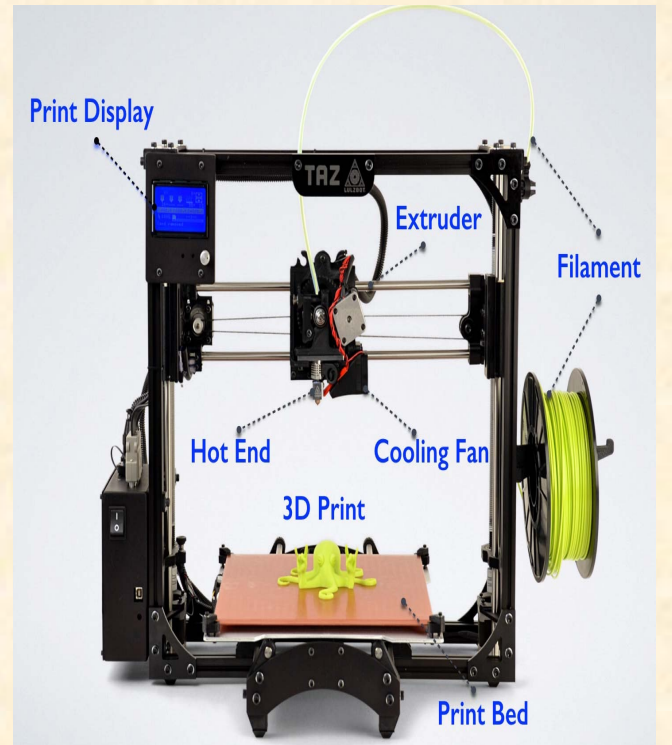
3D - પ્રિન્ટિંગની શોધને ઘણો સમય થયો હોવા છતાં તે સમય સાથે વધુ કાર્યક્ષમ અને વધુ ઝડપી બનતી જાય છે. સામાન્ય રીતે હાલના સમયમાં 3D - પ્રિન્ટિંગ ઘણા બધા પ્રકારે કરી શકાય છે. જેમાં FDM (Fused Deposition Modeling), SLS (Selective laser sintering), SLA

આવે છે. થરમાં ચોક્કસ જગ્યા પર કેટલા ફિલામેન્ટનો જથ્થો એકઠો થવો જોઈએ તે કમ્પ્યુટર પર અપલોડ કરેલી ફાઈલમાં રહેલી માહિતી પરથી નક્કી કરવામાં આવે છે. વપરાશમાં આવતો ફિલામેન્ટ અલગ-અલગ મટિરિયલનો પણ બનેલો હોઈ શકે છે, જેમાં પ્લાસ્ટિક, ગ્રેફાઇટ, કાર્બન ફાઇબર અને રેઝિન વગેરે જેવા મટિરિયલનો સમાવેશ થાય છે. વાસ્તવિક રીતે જો આ રીતની સાપેક્ષે વિચારવામાં આવે તો 3D પ્રિન્ટેડ વસ્તુએ 2Dમાં પ્રિન્ટ કરેલા થર (layer)નું એક સંગઠિત સ્વરૂપ છે.

FDM (Fused Deposition Modeling):

લગભગ મોટાભાગના સ્થળ પર આ રીતનો ઉપયોગ કરી અને 3D પ્રિન્ટિંગ કરવામાં આવે છે. આ રીત સર્વ સામાન્ય છે અને બધી જગ્યા પર ઉપલબ્ધ પણ છે. કાર્ય પદ્ધતિની વાત કરવામાં આવે તો તે એક પ્રચલન કરી શકતા રોબોટ પર લગાડવામાં આવેલ hot glue gun જેવું હોય છે જેને આધાર આપવામાં આવે છે અને નીચે વસ્તુને 3D પ્રિન્ટ કરવા માટે એક પાત્રને ગોઠવવામાં આવે છે. વસ્તુને આકાર આપવા માટે એક સોલિડ મટીરીયલનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, જે ફિલામેન્ટ તરીકે જાણીતો છે. તેને રોબોટના એક ભાગથી અંદર પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. ગરમ નોઝલનાં ઉપયોગ દ્વારા ફિલામેન્ટને

પીગાળી, જે વસ્તુ પ્રિન્ટ કરવાની છે અને પ્રિન્ટ કર્યા પછી તે ચોક્કસ થરને ફ્લિંગ ફેન દ્વારા ઠંડુ કરવામાં આવે છે. તેને અલગ - અલગ થર બનાવી અને પ્રિન્ટ કરવામાં આવે છે. થરમાં ચોક્કસ જગ્યા પર કેટલા ફિલામેન્ટનો જથ્થો એકઠો થવો જોઈએ તે કમ્પ્યુટર પર અપલોડ કરેલી ફાઈલમાં રહેલી માહિતી પરથી નક્કી કરવામાં આવે છે. વપરાશમાં આવતો ફિલામેન્ટ અલગ-અલગ મટિરિયલનો પણ બનેલો હોઈ શકે છે, જેમાં પ્લાસ્ટિક, ગ્રેફાઇટ, કાર્બન ફાઇબર અને રેઝિન વગેરે જેવા મટિરિયલનો સમાવેશ થાય છે. વાસ્તવિક રીતે જો આ રીતની સાપેક્ષે વિચારવામાં આવે તો 3D પ્રિન્ટેડ વસ્તુએ 2Dમાં પ્રિન્ટ કરેલા થર (layer)નું એક સંગઠિત સ્વરૂપ છે.

હાલના સમયમાં 3D પ્રિન્ટિંગ પુષ્કળ પ્રમાણમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે. કોઈ પણ સામાન્ય અલંકાર બનાવવામાં જો પરંપરાગત રીતનો ઉપયોગ કરવામાં તો તેમાં ખૂબ જ સમય લાગે છે કારણ કે પોતાના હાથ વડે તેને આકાર આપવો અને યોગ્ય મશીનનો ઉપયોગ કરી તેને આખરી ઓપ આપવી એ ખૂબ જ મજૂરી વાળું કામ છે અને સમય માંગે તેવું કામ છે. 3D પ્રિન્ટિંગનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો ફક્ત સોફ્ટવેર માં 3D મોડેલ બનાવવા પૂરતું કામ રહે છે અને બાકીનું કામ સંપૂર્ણ પાને મશીન સાંભળી લે છે. આ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરી અને માનવ દ્વારા કરવો પડતો બિન જરૂરી શરમ ઘટાડી શકાય છે, સાથે-સાથે રોજગારની નવી તકો પણ ઉત્પન્ન કરી શકાય છે. કારણ કે 3D મોડેલ ફિલે બનાવવા માટે અને 3D પ્રિન્ટર

બનાવવા માટે સારા તજજ્ઞોની જરૂર છે. વર્તમાન સમયમાં 3D પ્રિન્ટિંગનો ઉપયોગ કરી અને મટીરીયલ તરીકે એડિબલ સામગ્રીનો ઉપયોગ કરીને ભોજન બનાવવામાં આવ્યું છે. દિવ્યાંગોની મદદ કરવા માટે 3D પ્રિન્ટેડ પ્રોસ્થેટિકનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, જેનાથી તેને પોતાના ભૌતિક રીતે અસ્તિત્વ ન ધરાવતા અંગની ખોટ ન વર્તાય. હાલના સમયમાં વૈજ્ઞાનિકો 3D પ્રિન્ટેડ હૃદયને સંશોધન કરવા માટે ઉપયોગ કરે છે અને એ આંશિક રીતે કાર્યશીલ પણ છે. વૈજ્ઞાનિકો એવો દાવો કરે છે કે આ હૃદય સમય સાથે પૂર્ણપણે પણ કાર્યશીલ બનશે. આ સર્વ ઉદાહરણ દ્વારા આપણે કહી શકીએ કે 3D પ્રિન્ટિંગ એ અત્યારના સમય માટે ખૂબ જ ઉપયોગી વસ્તુ છે!

રુધિર-ધમનીયુક્ત 3D પ્રિન્ટેડ હૃદય

પંખ e-magazine

સ્વકેન્દ્રીથી સમકેન્દ્રી વિશ્વ તરફની ઉડાન

લેખ/વાર્તા/માઈક્રોફિક્શન/કવિતા મોકલવા માટે

(૧) માત્ર શ્રુતિ ગુજરાતી ફોન્ટમાં 'Word File Format'માં ટાઈપ કરી ભાષા અને જોડણીની ભૂલો ચકાસી રચના મોકલવી. ભાષાશુદ્ધિ અને જોડણીમાં જો વધુ ભૂલો હશે તો કૃતિ સ્વીકારવામાં આવશે નહિ, જેની નોંધ લેવી. ગુજરાતી લખાણના બધા નિયમો પળાય એ સૌથી પાયાની જરૂરિયાત છે.

(૨) કોઈ પણ ઓનલાઈન કે ઓફલાઈન પ્લેટફોર્મ પર અપ્રકાશિત હોય, એવી જ કૃતિ મોકલવી. કૃતિ સ્વરચિત અને મૌલિક હોવી જોઈએ.

(૩) કૃતિમાં મોટેભાગે ગુજરાતી જ ટાઈપ કર્યું હોય એ જરૂરી છે. અમુક શબ્દો અંગ્રેજી, હિન્દી અથવા સંસ્કૃત ભાષામાં ટાઈપ કરેલા ચાલશે. પણ એ શક્ય હોય ત્યાં સુધી ઓછા રાખવા. જેથી સમરસતા સચવાઈ રહે.

(૪) કૃતિ માત્ર મેઇલ દ્વારા જ સ્વીકારવામાં આવે છે. અમારું મેઇલ-એડ્રેસ આ મુજબ છે: pankhemagazine@gmail.com

(૫) કૃતિ મેઇલ કર્યા પછી જો સિલેક્ટ થશે તો મેઇલ દ્વારા જ જાણ કરવામાં આવશે. અન્ય માધ્યમોમાં એ વિશે પૃચ્છા કરવી નહીં.

(૬) 'પંખ' બિન-વ્યવસાયિક મેગેઝીન હોવાથી અમારા તરફથી કોઈ પણ પ્રકારનો પુરસ્કાર આપવામાં આવતો નથી.

(૭) તમે મોકલેલી કૃતિ-સ્વીકારનો અંતિમ નિર્ણય 'પંખ'ની ટીમનો રહેશે.

(૮) કૃતિનો સ્વીકાર થાય તો તમને મેઇલ મળી જશે. જો એ માટે વિલંબ થાય ને તમે અન્ય માધ્યમોમાં આપો, તો પણ વાંધો નહિ. એ માટે તમારે અમને જાણ કરવી જરૂરી નથી. કારણ કે જ્યારે પણ અમે નક્કી કરીશું કે હવે આ કૃતિ અમારે મુકવી છે, તો એ પહેલા અમે મેઇલ કરીશું જ. આપનો જવાબ નહિ આવે ત્યાં સુધી નહિ મૂકીએ.

(૯) સામાન્યતઃ એવો નિયમ હોય છે કે કૃતિ એક કરતાં વધુ જગ્યાએ મોકલો, તો જ્યાંથી વહેલો જવાબ આવે, એ સિવાયની જગ્યાએ સર્જકે જ સામેથી જાણ કરવાની હોય છે. પણ અમે એ કામ સર્જક માટે આસાન બનાવ્યું છે. અમે પૂછીએ અને જો તમારી કૃતિ બીજે ના સ્વીકારાતી હોય તો અમે પછી સ્વીકારીએ છીએ.

पंख e-magazine

स्वकेन्द्रीथी समकेन्द्री विश्व तरङ्गनी उडान

आपने 'पंख'नो आ अंक केवो लाग्यो ?
आपना प्रतिभावो WhatsApp द्वारा आपवा भाटे अहीं क्लिक करो.

<https://wa.me/916355953355>

ટીમ 'પંખ'

યાજ્ઞિક વઘાસિયા

કેયુર દુધાત

અનંત ગોહિલ

વિરલ જોશી

હોઝેશ અગવાન

ધુવિલ ચોડવડીયા

મિહીર ગેડીયા

“લોખંડનો વિનાશ જેમ એના પોતાના જ કાટને લીધે થાય છે, એમ માણસનો વિનાશ એની પોતાની માનસિકતાને લીધે જ થાય છે.”

- રતન ટાટા

આ અંકમાં સહભાગી કલમો

ચિનુ મોદી
ડૉ. રંજન જોષી
તેજલ શાહ
બંસરી જોષી

અર્ચિતા દીપક પંડ્યા
કશ્યપ જોષી
વિશાલ દેસાઈ
વિવેક ચુડાસમા

ફોટોગ્રાફી

જયરાજ શાહ (ફ્રન્ટ કવર)

<https://instagram.com/jayraaaaaj?igshid=YmMyMTA2M2Y=>

ભૂમિ ગોંડલીયા (બેક કવર)

<https://instagram.com/bhoommss?igshid=YmMyMTA2M2Y=>

